

Копчак О. І.,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ГЛЮТОНІМИ У ПЕРСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ ЛЮДИНИ

У пропонованій статті зроблено спробу виявити й визначити частотність вживання глютонімів у фразеологічних одиницях на позначення емоцій сучасних перської і української мов.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, глютонім, емоція.

В предлагаемой статье предпринята попытка найти и установить частотность употребления глютонимов во фразеологических единицах, обозначающих эмоции, современных персидского и украинского языков.

Ключевые слова: фразеологическая единица, глютоним, эмоция.

The article is dedicated to identify and determine the frequency of gluttio component use into phraseological units of human emotions in modern Persian and Ukrainian languages.

Key words: phraseological unit, gluttio component, emotion.

Постановка наукової проблеми та її значення. Пропонована стаття становить частину нашого дисертаційного дослідження національно-культурної специфіки фразеологізмів із компонентом-глютонімом у сучасних перській і українських мовах.

Немає такої лінгвокультури у світі, яка не зафіксувала б прислів'я та приказки, пов'язані з їжею [2, с. 415]. Саме це дало поштовх для дослідження нами масивів українських і перських фразеологізмів, до складу яких входять глютоніми (від лат. *gluttio* – ковтати, споживати). У межах цієї статті ми зупинимось лише на глютонімах у фразеологізмах на позначення емоцій обох мов. Вибірку здійснено лише з трьох українських етнографічних джерел [1; 4; 5] і одного перського [3], тому кількісні показники (71 перська фразеологічна одиниця на противагу 107 українським) є далеко не вичерпаними і можуть бути доопрацьовані й доповнені.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена важливістю поглибленого різноаспектного вивчення фразеологізмів з компонентом-глютонімом у перській і українській мовах.

Методи дослідження: 1) метод суцільної вибірки; 2) метод компонентного аналізу для визначення семантичної структури досліджуваних фразеологізмів; 3) кількісний аналіз з елементами статистичного методу дозволяє визначити частотність вживання і актуальність конкретної фразеологічної одиниці.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні й визначенні частотності вживання глютонімів у фразеологічних одиницях на позначення емоцій сучасних перської і української мов.

Об'єктом дослідження виступають 1812 українських і 1800 перських фразеологізмів на позначення емоцій людини в широкому розумінні (фраземи і перемії), що мають у своєму складі компонент-глютонім (а саме: назви сировини, напівфабрикатів, страв, харчових продуктів та консервів, напоїв, номінації їжі без зазначення складу).

Предмет дослідження пропонованої статті – глютоніми в перських і українських фразеологізмах на позначення емоцій.

Вклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Беручи за основу дослідження Охріменко М. А., об'єктом пропонованої роботи ми визначили фразеологізми на позначення базових емоцій, найбільш характерних для фразеологічних систем сучасних перської і української мов, а саме: «Нейтральні емоції» («Спокій», «Байдужість», «Зацікавленість»); «Позитивні емоції» («Радість», «Захоплення», «Задоволення», «Закоханість», «Щастя», «Бажання» «Гордість»); «Негативні емоції» («Гнів», «Горе / Смуток», «Сором / Сором'язливість», «Страх», «Тривога / Хвилювання» «Відраза», «Образа / Зневага», «Жаль / Співчуття», «Ненависть», «Сумнів», «Злість», «Нетерпіння», «Незадоволення»), і «Біполярні (двовалентні) емоції» («Здивування», «Сміх») [3, с. 5].

Серед 1812 українських і 1800 перських фразеологізмів на позначення емоцій людини, відібраних із трьох українських етнографічних джерел [1; 4; 5] і одного перського [3], методом суцільної вибірки нам вдалося виокремити 107 українських і 71 перських фразеологізмів, які мають у своєму складі компонент-глютонім. У відсотковому відношенні це становить $\approx 3,9\%$ від загальної кількості фразеологізмів зазначеної тематики в перській мові і $\approx 5,91\%$ в українській. Кількісний розподіл українських і перських фразеологізмів із компонентом-глютонімом по емоціях представлений у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Субполе	Емоції	Українська мова	Перська мова
Нейтральні емоції	спокій	-	-
	байдужість	9	2
	зацікавленість	1	-
Позитивні емоції	радість	4	2
	захоплення	1	-
	задоволення	11	3
	закоханість	1	1
	щастя	3	1
	бажання	8	4
	гордість	1	2

курка											1							1	2		
кяшк																	1		1		
масло				1															1		
маст										1									1		
мед															1				1		
молоко								1			1	2					1		5		
м'ясо									1			1						1	3		
оля			1																2		
оцет											2								2		
палюде										1									1		
перець				1						1									2		
плов																	1		1		
риба						1					1						1		3		
сир				1										1					2		
сироп											1								1		
сіль												2					1		3		
сумах						1													1		
тісто											2								1		
халва								1								1			2		
халім											1						1		2		
хліб			2			1							2				4		9		
цибуля		1																	1		
часник											1								1		
шафран																	1		1		
шурпа																	1		1		
	3	2	4	1	2	4	2	2	7	1	2	13	5	9	1	3	2	16	2	1	1

В українській мові глутоніми не лише більше представлені у фразеологізмах на позначення емоцій, але й переважають у кількості номінації найбільш поширених продуктів. Так нами виявлено 56 лексем, найуживанішими з яких є «мед» (≈6,72%), «хліб» (≈6,72%), «сіль» (≈5,22%). Кількісні показники представлені у Таблиці 4.

Таблиця 4.

	байдужість	зацікавленість	радість	захоплення	задоволення	закоханість	щастя	бажання	гордість	гнів	горе	сором	страх	тривога	образ	жаль	злість	нетерпіння	незадоволення	здивування	сміх
борошно																	1				1
борщ											1				1	1					3
бублик															1						1
вареник					1																1
вино			1																		1
галушки	1								1												2
гірчиця	1									1											2
горіхи																	1			2	3
горох									1											1	2
гречка	2																		1		3
гриби							3														3
груша																			1		1
жир														1							1
жито								1													1
калач					1			1		1											3
калина									1												1
каша										1				2	1	1		1			6
квас										1											1
квасоля																				1	1
кваша																			1		1
кисіль																		1			1
кислиця										1				1							2
книш	1																				1
ковбаса																			1		1
корж											1										1
крашанка																		1			1
курка										1											1
лимон														1							1

мак										1	1									2	
масло				3									1							4	
мед		1	1	4					1						1	1				9	
млинці	1																			1	
молоко								2			2					1				5	
морква														1		1				2	
овес								1												1	
олія													1							1	
перець											1			2		2		1		6	
петрушка																			1	1	
пиво											1		1							2	
пиріг	1		1															1		3	
просо	2										2									4	
пшоно															1					1	
рак											2									2	
редька											2		1							3	
риба							1										2			3	
сало			2	1				1		1					1					6	
сир					1															1	
сіть	2												2	1	1	1				7	
сметана					2															2	
тісто																1				1	
хліб	1		1		1	1		2				1			1			1		9	
хрін	1										2			1	1					5	
цибуля																			1	1	
часник										1						1				2	
яблуко													1				1			2	
яйце															1					1	
	13	1	6	1	13	1	4	8	2	5	16	4	3	12	9	6	10	6	8	2	4

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що у фразеологізмах на позначення емоцій людини ми знаходимо образно закріплені словесні характеристики деяких особливостей харчування іранців і українців. Наведений вище аналіз підтверджує, що національні страви і продукти харчування знайшли вираження в емотивній фразеології, причому можна помітити спільні риси навіть у мовах віддаленої спорідненості, таких як українська і перська.

Серед перспектив наших подальших досліджень – дослідження національно-культурної специфіки семантики фразеологізмів із компонентом-глютонімом на матеріалі сучасних перської і української мов.

Література:

1. Вознюк Л. П'ять тисяч прислів'їв та приказок / Укладач Леся Вознюк. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 224 с.
2. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса: монография / Андрей Владимирович Олянич. – Волгоград : Парадигма, 2004. – 507 с.
3. Охріменко М. А. Персько-український словник емотивної фразеології / Укладач Марина Анатоліївна Охріменко. – Луцьк : ДП «Волинські старожитності», 2011. – 316 с.
4. Попова О. А. Кращі прислів'я та приказки українського народу / Укладач Олена Попова. – Донецьк : ТОВ «ВКФ БАО», 2009. – 416 с.
5. Словник фразеологізмів української мови / Укладач: В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с.